

К.І. Приходченко

Державний університет інформатики і штучного інтелекту, м. Донецьк, Україна

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ ВИХОВАННЯ У СТВОРЮВАНОМУ ТВОРЧОМУ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема виховання підростаючого покоління, що для кожного народу є найважливішою складовою його національної культури. Феномен культурного наслідування полягає перш за все в тому, що через нього здійснюється генетичний зв'язок поколінь з правічними традиціями в часі та просторі.

«В умовах становлення сучасної школи шлях до демократичного, цивілізованого суспільства зумовлений не стільки економічними та політичними пріоритетами, скільки загальним рівнем розвитку кожної особистості, її свідомості та самосвідомості, реалізацією творчого потенціалу» [1, с. 28-29]. **Мета статті** – показати об'єктивну потребу у реформуванні змісту освіти на національному ґрунті та передачі молодому поколінню народного досвіду виховання. Якщо процес – це послідовна зміна якихось явищ, то навчальний процес – це хід розвитку, що відбувається під час навчання і тих, хто навчається, і тих, хто навчає.

Основна проблема – це розуміння того, якою непростотою є освітянська місія сьогодні. Педагоги в основі навчального процесу застосовують індивідуальний підхід до кожної дитини як частки свого народу, ґрунтуючись на виконанні Постанови Кабінету Міністрів від 16.11.2000 року № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання», на Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти від 28.02.96 р. № 2/4-8, на Державній програмі розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки від 2 жовтня 2003 р. № 1546, і спрямовані на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. Ще Г. Сковорода учив нас пізнавати свій народ і в ньому самого себе. Глибокий філософський зміст цих слів великого педагога з Полтавщини пам'ятаємо і сьогодні.

Адже проблема виховання підростаючого покоління для кожної нації є найважливішим складником національної культури. Всі найвидатніші педагоги світу визнавали, що виховання дітей завжди має спиратися насамперед на культурно-історичні цінності своєї нації. Адже мові належить головна об'єднуюча роль у процесах виникнення етносу, нації, держави.

Доленосним для українців є нині утвердження в українській національній державі українськості, національної гідності, високої моралі, духовності, української мови, культури, створення таких соціально-економічних, психолого-педагогічних, політико-ідеологічних засад, щоб кожна людина змогла максимально реалізувати свої інтелектуальні та фізичні задатки для гідного життя. Будуючи незалежну Україну, будуюмо Україну з її традиціями і надбаннями. Поза ідеєю самовдосконалення особистості і нації ідея незалежності втрачає сенс. Роль в цьому будівництві народних традицій, психофізичного вдосконалення особлива й визначна: саме народна педагогіка дозволяє безпосередньо прилучитися до глибоких сакральних пластів національної культури, виховувати як дух, так і тіло. Учитись у природи, вміти спостерігати за її життям – це мудра філософія народу, що

знайшла широке відображення в численних народних прикметах, прислів'ях, казках, легендах, повір'ях, піснях, обрядовості тощо. Тому вважається за необхідне вже з першого класу вводити в навчальний процес такі дисципліни, як народознавство, а згодом – і українознавство. Це відкритий шлях самопізнання, тобто самовдосконалення. Це етнічна філософія, народна етика гуманізму в дії, що породжує нові переживання та відчуття, відновлює втрачені зв'язки з рідною землею, мовою, культурою, з пульсуючим ритмом Всесвіту. Це, безперечно, найдієвіший інструмент зміцнення духовності й здоров'я окремої людини і нації. Дослідник С. Стефанюк вказує, що «незнання народних обрядів або їх навмисне ігнорування обов'язково призведе до збайдужілості душі, до тієї грані, на якій раніше у стародавній Греції людину починали називати ігнорантом. І навпаки, повернення до народної культури дає поштовх до космічної гармонії “Людина – Природа – Космос”». Народ як творець своєї історії, як художник, як носій естетичних поглядів своєї доби прагне до передачі своєї мудрості наступним поколінням. Особливий інтерес викликає досвід формування духовних і фізичних якостей особистості, розкритий у матеріалах історико-етнографічних досліджень О. Воропая, Г. Гнатюка, В. Грабовецького, М. Грушевського, М. Дерлиці, Г. Довженок, С. Килимника, І. Крип'якевича, М. Миханька, П. Осичинського, В. Скуратівського, П. Трільовського. Заслуговує на увагу теоретична й практична спадщина видатних педагогів минулого: І. Боберського, В. Верховинця, С. Гайдучка, О. Іванчука, О. Суховерської, П. Франка, О. Тисовського.

Враховуючи вікові особливості, превалюючою в навчальному процесі школи I ступеня є ігрова діяльність. Вона присутня всюди – в обраних формах роботи на уроках, особливо фізичної культури, під час проведення фізкультхвилинок, на перервах, в години відпочинку в групі подовженого дня тощо, займає чільне місце в навчально-виховному процесі, тому що вона сприяє створенню позитивного емоційного фону, умов для образного мислення через виконання імітаційних вправ з української обрядовості у поєднанні з пісенно-словесним супроводом народних ігор, служить активізації формування духовних навичок на основі мовленнєвих зв'язків. Використовуючи багатий досвід тіловиховання в минулому, сприяємо зміцненню здоров'я дітей в умовах сьогодення. О. Потебня зазначав, що поряд з мовою чи не найпершим феноменом культури і в історичному, і в індивідуальному становленні людини й людства є гра. Виникаючи на основі духовних потенцій людини, вона реалізує їх, розвиває, підносить до вищих щаблів людського духу. Народна спортивна ідеологія має два спрямування: змагальність і злагоду. Причому ідея злагоди з природою, світом, суспільством і особою в Україні виразно домінувала, підносячись до рангу ідеалу, абсолюту, вище за який немає нічого. Це вирізняє українців з кола тих європейських народів, які сповідували (і сповідують) насамперед агресивну філософію боротьби, конкуренції, культ перемоги й переможців. Тут нагадаймо, що метою ігор, забав, хороводів, інших дійств і містерій було радісне привітання природи, відкриття перед нею душі, відчуття гармонії, аж до певного злиття із природою, а зовсім не протистояння і спроба її перемогти. У народній руховій культурі блискуче підтвердження знаходить етнічний гуманізм українців. Учні повинні чітко усвідомити, що народ як творець своєї історії, як художник, як естет покладав у першооснову своєї мудрості бажання передати наступному поколінню кращий досвід минувшини. Українська нація – нація давня, її духовна культура почала творитися ще в далекі дохристиянські часи. Виховання на традиціях – вкрай актуальне комплексне завдання. Досвід переконує, що без знання своєї історії, культури, свого родоводу, традицій народу і сім'ї неможливо виховувати молоде покоління країни, яке покликане не лише правильно сприймати процеси державотворення, а й стати їх соціально активною силою. Вважаємо за обов'язковий елемент у національному вихованні учнів – знати історію розвитку і народних інструментів, і музичних іграшок. «Доречне застосування усної народної творчості на уроках праці як витоку на-

ціональної культури, непересічного досягнення минулого» [2, с. 68]. Дослідниця Г. Чупилко зазначає, що знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у навчально-виховній практиці сьогодення. «Тому проводимо уроки праці у формі вечорниць, коли дівчата збиралися не тільки на розваги, а й виконувати улюблений вид роботи (ним стає та чи інша програмна тема – виготовлення народної іграшки, посуду, українських головних уборів, прикрас для житла, бісероплетіння, виконання витинанок, мальовок, дерев'яних декоративних ложок, ткацтва, килимарства). Виконання того чи іншого виду роботи супроводжувалося піснями, дотепним гумором, прислів'ями, приказками, загадками, скоромовками, повідомленнями з історії українських ремесел» [2, с. 68], розвивається інтерес до предмета, він виступає активізатором почуттів, особливим сплавом емоційно-вольових та інтелектуальних процесів.

«Поєднання роботи над художніми виробами з музичними творами створює атмосферу доброзичливості і творчого ставлення до завдання, що виконується. Крім того, увага до прослуховування відповідної музики сприяє дисципліні, що позитивно позначається насамперед на дотриманні правил безпеки, підвищенні ефективності праці, активізації творчого мислення, образної умови та ін.» [3, с. 39].

Види народної творчості, що застосовуються на уроках і в позакласній роботі, різноманітні, зокрема:

- витинанки;
- клаптикове шиття (7-й клас шкільної програми);
- різьба по дереву;
- виготовлення іграшок-свищиків – таракалок, свистунців, фуркалок, деркачів;
- гаптування, плетіння, вишивання;
- іграшки з ниток;
- мальовки, ткання гобелена;
- виготовлення настінних картин за допомогою кручених, стрижених ниток.

Культуротворчий, естетичний елемент органічно влітається у кожен виріб дитини народно-ужиткового та художньо-декоративного мистецтва.

«Творчість дітей та підлітків виконує цілий спектр найрізноманітніших функцій – суто виховну, соціальну, екологічно-оздоровчу, комунікативну та ін. Та головне, вона є джерелом натхнення, стимулом до самовдосконалення» [4, с. 22]. Дітьми прослуховуються спецкурси: «Основи композиції та кольорознавства», «Основи декоративно-ужиткового мистецтва», «Ручна художня праця», використовуються мультимедійні програми з історії мистецтв.

Справжньою школою творчості дітей є виготовлення ними саморобних іграшок, наприклад, ляльок, які наділяються тими зовнішніми рисами, які відповідають вимогам виготовляючої особи, «тобто вона до певної міри творить і себе» [4, с. 20]. Завдяки праці, через працю, через уміння й майстерність людина виявляє себе як наймогутнішу й наймудрішу силу природи. Мудрість праці, майстерність, в якій людина розкриває себе, – це і є та гідність, яка підносить людину у власних очах, у колективі. Це чи не найважче й найтонше в шкільній справі: дати дитині, підліткові радість мудрої праці – радість інтелектуального творення, в якому зусилля рук з'єднуються із зусиллями мислі [5, с. 479-480]. Є творча застосовність знань: найважливіше у застосуванні знань – вираження вихованцем власної думки про те, що він бачить, спостерігає, досліджує, робить. При цьому відбувається напруження розумових сил, пов'язане з тим, що людина свідомо приводить у рух наявні знання – думає про знання, аналізує їх з погляду можливості застосувати для пояснення незрозумілого або глибшого проникнення у суть зрозумілого. У цьому зв'язку дуже велике місце в розумовій праці займають творчі письмові роботи – казки. Діти скла-

дають казки, в основі яких – помічені їхнім допитливим розумом тонкі й багатогранні залежності, яких у світі мільйони мільйонів. Казковий період розумового розвитку – це не просто дитинство думки. Це також своєрідний погляд на світ, ні з чим не порівняне бачення природи, людських стосунків.

Те, що вивчається, повинно мати будь-який сенс у житті учня. Він має не просто прийняти певні знання і цінності, а й прожити, пережити їх.

Сьогодні жоден з учителів-філологів не мислить вивчення літератури без формування творчого учня. Проблема гармонійного становлення особистості завжди знаходиться в центрі. Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності. Саме на учня з креативним мисленням спрямоване інтегроване викладання предметів, яке відбувається:

- 1) між темами;
- 2) між предметами в розкладі;
- 3) між предметами, запропонованими для вивчення певною віковою категорією дітей (для 5, 6, 7 класів і т.д.);
- 4) внутріпредметна інтеграція (якщо вивчається усна народна творчість, то з 1 по 11 клас одночасно) – сприяє заглибленню учителя в предмет, це добре для уроків музики, праці;
- 5) між гуманітарними дисциплінами;
- 6) між природничими дисциплінами;
- 7) між гуманітарними і природничими дисциплінами;
- 8) класно-предметна (якщо вивчається І. Франко, то і в 5, і в 7, і в 10 класах водночас);
- 9) занурення в певну дисципліну – в I півріччі, в іншу – в II півріччі, наприклад, у мову – в I півріччі, в літературу – в II півріччі;
- 10) між предметами в класі з поглибленим вивченням певного предмета;
- 11) горизонтальна і вертикальна інтеграція;
- 12) міжпредметна інтеграція;
- 13) внутріпредметна інтеграція.

Розвиваються уміння співставляти, порівнювати, доводити, аналізувати, вирішувати проблемні завдання. Цим самим формується творче освітньо-виховне середовище в закладах, що мають гуманітарну спрямованість, в яких оволодівають глибинами мистецтва слова через найрізноманітніші гуманітарні елективні курси за вибором за авторськими програмами.

До поглибленого блоку входять предмети з обраного напрямку навчання. Він складається із декількох частин: україно-(народо-)знавчий цикл; літературно-мовний цикл (українська, російська, англійська, французька та німецька мови, українська література, зарубіжна література, світова література).

Одним із найважливіших напрямків роботи школи є відродження культуротворчої функції школи, залучення школярів до народних надбань, національної історії, культури, традицій, звичаїв, побуту в органічному взаємозв'язку із загальнолюдською культурою. Для реалізації цієї мети до навчального плану введені предмети: рідний край (6 класи), народознавство, «Етична граматики на основі народознавства» (3 класи), «Пареміографія»; факультативи: «Українознавство», «Світ дитини в українській класичній літературі», «Фольклор Донбасу», «Українська література Західної діаспори», «Із джерел народної етики» (10 класи).

Вихідними положеннями плану є:

- спрямування змісту і організації навчально-виховного процесу на формування само-свідомості, органічне поєднання в діяльності школи національної та загальнолюдської культури;
- забезпечення випускникам школи необхідного обсягу знань з основ наук;
- орієнтація навчально-виховного процесу на розвиток сутнісних рис особистості, здібностей, обдарувань, талантів.

Якщо розглянути розподіл годин варіативної складової навчального плану за ступенями, то загальна картина виглядає таким чином, як показано в табл. 1.

Таблиця 1 – Предмети варіативного компонента

	Предмети та курси за вибором	Факультативні заняття	Індивідуальні заняття	Разом
I ступінь	7 годин	–	–	7 годин
II ступінь	23 години	21 година	3 години	47 годин
III ступінь	25 годин	15 годин	5 годин	45 годин
				99 годин

Сприяє створенню творчого освітньо-виховного середовища і система навчальних кабінетів, що теж передбачає формування пізнавальних інтересів усіх учасників навчально-виховного процесу і має високопозитивну виховну спрямованість:

Кабінети I поверху, де знаходяться класи I ступеня навчання, оформлені за такими напрямками – кабінет матері, кабінет української іграшки, кабінет українського рушника, кабінет української казки, кабінет еколого-валеологічний, кабінет охорони безпеки життєдіяльності.

Кабінети II та III поверхів теж мають свою розвивально-виховну роль. Це кабінети: інформаційних технологій, природи рідного краю, «Я мандрую по світу» (вивчають іноземні мови), «Нашого цвіту по всьому світу» (українці в різних країнах земної кулі), географічного краєзнавства, козацької слави, правознавства, етики та естетики, «Ерудит», інтелектуального розвитку, профорієнтаційної освіти, світової культури, «Виробничий Донбас» превентивної освіти, літературного краєзнавства, сприяння творчому розвитку, світової літератури, рідної мови, кабінет хліба.

За висловом С. Павлюка, феномен народно-традиційної культури полягає насамперед у тому, що через неї здійснюється генетичний теоретико-культурний зв'язок поколінь у часі і просторі з віковичними традиціями. Враховуючи цю думку, в школі створений центр національного виховання «Зоряне коло», який включає виховний комплекс – для початкової школи – «Барвінчата», для школи II ступеня – «Козачата», для II ступеня – «Молода Січ».

Виховує активну громадянську позицію в учнів клуб «Вежа», який займається пошуковою роботою з козацтва Донецького краю. Стрижневою є національно-гуманістична ідея, яка відіграє роль об'єднувального, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямована на вироблення життєвих позицій людини, становлення її як громадянина, патріота своєї держави.

Формуванню творчого освітньо-виховного середовища сприяє і робота предметних творчих груп:

1. Учителів української мови і літератури – «Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей».

2. Учителів російської мови і літератури – «Використання нових технологій у роботі з літературного краєзнавства».

3. Учителів історії – «Саморозвиток і самореалізація дитини в умовах регіональної комплексної програми “Обдаровані діти”».

4. Учителів музики, образотворчого мистецтва, народознавства, керівників гуртків «Вишивка», «Різьба по дереву», «Бісероплетіння» – «Формування національної самосвідомості учнів на уроках і в позакласний час».

5. Учителів німецької мови – «Країнознавство та його роль в інтелектуальному та лінгвістичному розвитку учнів».

6. Учителів фізичної культури – «Впровадження народних ігор у навчальний процес уроків фізичної культури» тощо.

Учителем як носієм катарсичної педагогіки використовується художній образ як форма передачі знань про світ та саму людину засобами слова з метою поліхудожнього виховання. Дослідник І. Карпенко підкреслює, що загальновідомо, що підліткова свідомість має переважно образно-емоційний характер, тому цілком виправдана опора на комплекс мистецтв у створенні катарсичних виховних заходів. Однак при такому підході фрагменти та цілі твори різних мистецтв (насамперед – художньої літератури, музики, живопису) втрачають свою автономність та самостійне значення в цілісному художньо-педагогічному образі, завдяки новому, більш широкому контексту, набувають нових якостей впливу на формування внутрішнього світогляду особистості, на вияв його через словесний образ, через мовний етикет, через своє «Я», переведення виховання на новий рівень вихованості, що дозволяє досягнути максимально ефективного результату в конкретних соціальних умовах, розкриває нові особистісні перспективи. І це закономірно: розвиток мовлення на уроках літератури має своєю основою не оволодіння граматичною будовою слова, а осмислення законів, за якими створюється мистецтво слова. Увага учнів спрямовується на розкриття того внутрішнього смислу, який передає окрема ситуація, подія, деталь, портрет, сюжет, образ тощо, на уміння виразити власну думку в усній чи в письмій формі, причому передати її чітко і граматично правильно, тобто потребують використати і закріпити ті закономірності, які засвоєні на уроках мови. Щоб якісно виконати такі завдання, треба досить глибоко осмислити закономірності, за якими створюється мистецтво слова, короткочасно утримувати чіткий образ новосприйнятої інформації, використовувати семантичні зв'язки у послідовному сприйманні запропонованого матеріалу з урахуванням духовно-практичного компонента пізнавальної діяльності, створювати специфічно-просторові на основі синтетичної природи мистецтва адаптації власного «Я» шляхом реалізації особистості, впровадження стратегії особистісно орієнтованого навчання, педагогіки співпраці, відкритості, альтернативності, діалогічності, рефлексивності у процесі педагогічної взаємодії. В такий спосіб іде формування здатності розуміти смисл образів твору через розвиток мовлення і мислення учнів, виробляється увага до слова, до його видимого значення і додаткових смислових відтінків, уможлиблюється його використання в новій інтерпретації у власних творах, усних та письмових відповідях. Саме це становить основу розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових та інших психологічних здібностей дітей, закладених природою. Отже, мистецький твір розкриває своє художнє багатство лише для тих, хто розуміє функцію слова. Щоб пропонувати досягнути її глибину, текст, читати повільно, вдумливо, в процесі чого спрацьовує особливий психологічний феномен: в уяві учня-читача вимальовуються картини, образи і ситуації, про які йдеться у творі, в нього виникає потреба самовиразитися при наявності свободи вибору та емоцій – відбувається вселенсько-космічне єднання людини з природою, людини з людиною, людини з суспільством, що є моральною нормою буття; любов'ю до рідної землі, до батьків, родини, вірність заповітам дідів-прадідів, тощо універсально-культур-

ним механізмом взаємодії. Адже у ці образи, формуючись під впливом тексту, як будівельний матеріал використовують картини життєвого досвіду читача. Читаючи, молода людина мовби гортає сторінки свого життя і бачить його під новим кутом зору, навіяним твором, який сприймає відповідно до свого суб'єктивного досвіду, життєвих вражень. Дослідник А.В. Тимчик наголошує, що тільки те дерево знань ростиме, цвістиме і даватиме плоди, коріння якого живиться життєдайною силою етносу, а гілки сягають вершин світової культури. Тому процес читання збагачує людську здатність розуміти інших людей, сприймати їхні болі і переживання. При цьому мовленнєвий запас учня-читача поповнюється новими словами, незвичайними словосполученнями, з якими він зустрівся в тексті прочитаного художнього твору. Відбувається пряма залежність між зростанням духовності вихованця і кількістю прочитаних книг. Його думки стають глибшими, емоційними, а отже, змістовнішими і виразнішими. Учителю літератури належить у цьому процесі велика роль. Адже, привчивши учнів читати програмні твори, які по своїй суті виконують місію добродійного виховання, учні будуть більш прискіпливо вибирати книги для читання на дозвіллі – в їх арсенал попаде значно менше антикультурного потоку, ніж до того, хто не навчений читати. Учень-читач із сформованою читацькою культурою буде шукати такі твори, героями яких у нього буде відчуватися взаємопідтримка, взаємодопомога, естетичний взаємообмін всеперемагаючою щедрістю душі, витривалістю, виключною силою волі, неподоланістю, всім прекрасним і чаруючим у світі. Метод «Незакінчене речення», застосований у кінці уроку на зразок: «На сьогоднішньому уроці для мене найбільшим відкриттям було...», «Ця інформація дозволила нам зробити висновок, що...», «Я успішно засвоїв(ла) новий матеріал і вмю...» допомагає відслідкувати зростання духовності учня або бачити збочення і вчасно приходити на інтелектуальну допомогу. Використовуваний ще один прийом «Інтелектуальна хвилинка», де учні діляться тим, що читають на дозвіллі, буде свідченням результативності інтелектуальної допомоги учителя. А застосований метод «Займи позицію» слугує прямою вказівкою, як діяти учителю, а в разі необхідності і батькам, класному керівникові, далі. Слід пам'ятати: якщо не прищепимо в ранньому дитинстві, підлітковому та юнацькому віці любов до літератури, культури рідного народу, його мистецької спадщини, звичаїв, традицій, обрядів, до інших народів, не зробимо учнів одухотвореними особистостями, то це буде мати наслідок – несформованість духовного, морального ідеалу, що веде до проявів бездуховності, безідейності, байдужості у різних сферах або навіть до правопорушень, згодом – карних злочинів тощо. Попередити цю небезпеку покликане художнє слово, застосування текстоцентричних технологій на уроках словесності, при яких воно, слово, є центром уваги дітей, засобом формування декількох домінантних позицій – любові до краси і добра, націєцентричних і націєтворчих ідеалів, викликає прагнення дієтворчості, активної життєвої і суспільної позиції. На наше переконання, найкраще вирішується це завдання на інтегрованих уроках, які мали місце і в нашій роботі. Це уроки «Заграй же, мені, музиченьку, буду танцювати» (про історію старовинних українських музичних інструментів), «На щастя, на долю, на чорнії брови» (про види українських віночків), «Український костюм одягаю, гостей зустрічаю» (з історії українського одягу), «Стрітєння святкуй – значить зиму випроваджуй, а весну віншуй», «І прадіди в струнах бандури живуть» (історичний екскурс про музичний інструмент – бандуру), «Нев'януча душа української пісні» (мандрівка сторінками пісенного фольклору), «Січень крокує, свята дарує», «Святий Микола, здоров'я нам дай», «В глиб віків» (про прислів'я, приказки), «Глибинна течія пам'яті» (про фразеологію українського народу) тощо. Практичний концепт передбачає перевірку ефективності формування творчого освітньо-виховного середовища у загальноосвітніх закладах гуманітарного профілю. Це своєрідний діалог сучасного громадянина з історії народу.

Діалогізація процесу навчання позитивно впливає на розвиток творчого мислення, на організацію пізнавальної діяльності, на формування навичок моделювання можливих життєвих ситуацій і вирішення їх за допомогою аналізу педагогічних явищ, фактів, на зниження психологічної напруженості, дає змогу краще реалізувати його виховний потенціал, який пов'язаний із впровадженням різних підходів, серед яких найбільш результативними є змістовно-процесуальний, особистісно-діяльнісний, завданневий, імітаційно-ігровий педагогічної взаємодії, рольової перспективи співробітництва і співтворчості, готовності до позитивної перебудови соціуму та створення нових форм громадянського життя. Все вищезазначене визначає характер творчого освітньо-виховного середовища, впливає на емоційно-вольову, мотиваційну, пізнавальну сферу кожного його учасника.

Ці підходи об'єднують визнання за навчанням провідного основного джерела розвитку особистості, формування її з якостями, властивостями, здібностями у вигляді соціокультурних зразків, які заплановані, запрограмовані заздалегідь творчим освітньо-виховним середовищем; розуміння розвитку як накопичення ЗУН та оволодіння соціально значущими еталонами у вигляді понять, ідеалів, зразків поведінки; виділення та опрацювання характеристик особистості як продукту цивілізації, визначення механізму засвоєння навчаючих впливів як основного джерела розвитку; індивідуальність, самобутність і самоцінність кожного учасника освітнього процесу; його організація з урахуванням криз онтогенезу, високої фізіології та психології, законів самореалізації і саморозвитку; відповідність у виборі культуротворчого середовища стартовим умовам реалізації цілей та завдань освіти на кожному етапі розвитку соціальної, ймовірної й відкритої системи з її орієнтацією на подолання відчуження людини від природи, соціуму, самої себе, культури та майбутнього; відповідність вибору освітнього закладу нахилам, здібностям і можливостям людини, побажанням родини, запитам держави.

Загальноосвітні заклади гуманітарного профілю забезпечують багатовекторність важливих складових стандарту знань наступаючого століття: інформатикою (включаючи вміння вести пошук і відбір інформації), англійською мовою і базовими соціальними дисциплінами (державна мова, економіка, право).

Навчальний процес в загальноосвітніх закладах гуманітарного профілю, де створене творче освітньо-виховне середовище, спрямований на забезпечення сучасної якості освіти: освіта зорієнтована не тільки на засвоєння тим кого навчають, певної суми знань, скільки на розвиток самостійності, особистої відповідності, створюючих якостей і здібностей, включаючи вміння, прагнення і бажання учитися, діяти, пізнавати, ефективно діяти, працювати в непростих сучасних умовах; підвищується якість як основної (інваріантної), так і додаткової (варіативної) освіти за рахунок авторських програм, нових концептуальних підходів до викладання предметів, використовуються сучасні технології – комп'ютеризація, інтернет, інші інформативні мережі, здійснюється підтримка інноваційної діяльності шляхом додаткового фінансування найбільш значимих проектів; відпрацювання гнучкої системи профілів; розширення можливостей одержання безкоштовної додаткової освіти за рахунок введення додаткових елективних курсів за вибором, розширення мережі гуртків, студій, розвиток доступності масової професійної освіти як практико-орієнтованої, спрямованої не тільки на оволодіння професійними знаннями та вміннями, але і на формування світогляду і культури особистості; випереджаючий розвиток початкової освіти за рахунок введення пропедевтичних курсів, відвідування музейних, театральних і клубних державних закладів культури.

В сучасних умовах глибокої модернізації освіти – а створення творчого освітньо-виховного середовища відноситься до оновлюючих процесів – це імператив освітньої політики України. Розвиваючому суспільству потрібні освічені люди, які можуть приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, здатні до співробітництва, відрізняються

мобільністю, динамізмом, конструктивністю, готові до міжкультурної взаємодії, мають чуття відповідальності за долю країни, здатні успішно брати участь у її подальшому вдосконаленні. Творче освітньо-виховне середовище саме й спрямоване на становлення такої учнівської особистості, на створення системи її безперервної освіти протягом всього активного життя, нарешті сприяє якомога успішнішій реалізації її життєвої самотворчості державотворця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходченко К.І. Розвивати кожного: шляхи підвищення ефективності навчально-виховного процесу в школі з поглибленим вивченням предметів гуманітарного циклу / К.І. Приходченко // Гуманітарні науки. – 2003. – № 4. – С. 28-32.
2. Приходченко К.І. Система національного виховання як фактор цілісного розвитку особистості / К.І. Приходченко // Освіта Донбасу. – 2002. – № 1. – С. 50-56.
3. Приходченко К.І. Дидактико-методичне забезпечення розвитку творчих якостей учнів на учбових заняттях з української мови і літератури в старших класах : [методичні рекомендації] / Приходченко К.І. – Донецьк : ДонДУ, 1998. – 48 с.
4. Лернер П.С. Модель самоопределения выпускников профильных классов средней общеобразовательной школы / П.С. Лернер // Школьные технологии. – 2002. – № 4. – С. 50-61.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 4. – 640 с.

К.И. Приходченко

Национальный концепт воспитания в создаваемой творческой учебно-воспитательной среде заведения образования

В статье рассматривается проблема воспитания подрастающего поколения, которая для каждого народа является самой важной составляющей его национальной культуры. Феномен культурного наследия заключается прежде всего в том, что через него осуществляется генетическая связь поколений с правечными традициями во времени и пространстве.

K.I. Prikhodchenko

The problem of upbringing our future generation for each nation is the most important part of their national culture. The phenomenon of cultural treasury first of all consists of realisation the genetic connection between generation with eternal traditions in time and space.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2009.